

Regeringen, Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över förhandsbedömning av finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken (SJV Utvärderingsrapport 2025:9)

Er beteckning: LI2024/02074

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Kronobergs län ger här svar på remiss angående förhandsbedömning av finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Utredningen skulle ta ställning till möjligheten att införa finansieringsinstrument inom ramen för strategisk plan (den gemensamma jordbrukspolitiken) i Sverige. Utredningen landar i slutsatsen att det inte är lämpligt att införa sådana finansieringsinstrument i landet. Länsstyrelsen i Kronobergs län delar utredningens beskrivning av situationen i branschen, bedömningar och slutsatser baserat på utredningens underlag. Utredningen väcker ändå frågor värda att analysera ytterligare. I kapitel tre finns därför ett resonerande resonemang kring finansieringsinstrument i vidare perspektiv.

Kapitel 2, Marknadsanalys

Länsstyrelsen delar utredarnas analys om läget i lantbruksnäringen. Jordbruket är sedan länge en mycket kapitalintensiv bransch. Det kräver mycket kapital för att köpa en gård och/eller investera i nya stallar. Problematiken kring sena generationsskiften lyfts ständigt. Detta hanteras idag oftast genom successiva generationsskiften med aktiebolag eller enkla bolag som verktyg för en flytande övergång. Lösningen sänker inträdeshindren på marknaden, men håller samtidigt uppe kreditvärdigheten genom säkerheten i de fastigheter som ligger kvar under en period i föräldragenerationens ägo. Lösningen med aktiebolagskonstruktioner används också i långsiktiga överlåtelser som involverar generationsskifte till en

yngre generation brukare som inte alls är släkt till den äldre generationen.

Jord- och skogsfastigheternas värden i Kronobergs län är traditionellt byggda på skogstillgångar. Fastigheternas värden har ökat stabilt och i förhållandevis jämn takt över tid sedan den ekonomiska krisen 1991-94. Det har över tid gett bra säkerheter för lånefinansiering samtidigt som fastighetsvärderingen ändå upplevs som rimlig. Rationaliseringen i lantbruket i länet har haft mycket hög takt sedan tidigt 2000-tal vilket har skapat utrymme för lönsamhet. Det har varit försumbara kreditförluster i branschen i länet.

Avsnitt 2.6 Finansieringsgap och marknadsmisslyckanden

För Kronobergs län är bedömningen att tillgången på krediter inte är begränsad på branschnivå på ett sådant sätt att det går att tala om marknadsmisslyckande.

Det stora behovet av ökad produktion av livsmedel i Sverige kommer i flera delar vara beroende av ianspråktagande av ny- eller sedan tidigare passivt brukad åkermark. I snävt perspektiv kommer tillgången till befintlig åkermark att snabbt bli en begränsande faktor. I Kronobergs län har vissa områden av passivt brukad jordbruksmark under senare år övergått till att bli aktivt eller intensivt brukad. I andra områden finns en hel del passivt brukad mark. Återtagande av tidigare brukade marker eller omställning av ren skogsmark kräver primärt en god grundläggande lönsamhet i branschen. Länsstyrelsen bedömer att denna omställning – hur angelägen den än är – i och för sig kan underlättas med kreditgarantier men att argumenten mot sådana garantier ändå väger över i nuläget. Insatser för en grundläggande god lönsamhet i lantbruksföretagen är bättre verktyg för att möta denna utmaning.

Det kan vara intressant att se på den kreditkris som drabbade den danska jordbruksproduktionen decenniet efter 2008. Den danska jordbruksproduktionen har byggts ut på ett offensivt sätt under många år och en stor del av landets export är jordbruksprodukter. Kreditmarknaden gick i baklås i den internationella kreditkris som kom 2008 och drabbade det danska lantbruket hårt. Sveriges jordbruk drabbades betydligt mildare. I Kronobergs län upplevdes krisen snarast som en sänkt takt i kreditgivningen, under en avgränsad period av enstaka år. Strukturrationaliseringen har varit mycket hög under decenniet men takten i förlust av odlingsmark är

numera låg. Oavsett vad orsakerna var i Danmark till denna kris - är det intressant att notera i diskussionen om finansieringsinstrument. Det finns, precis som anges i utredningen, ett inslag av moralisk risk vid införande av dessa verktyg som behöver hanteras.

Erfarenheter från hanteringen av kreditgarantier vid Lantbruksnämnden i Kronobergs Län under sextio- och sjuttiotalen var inte särskild goda. Garantierna gick ofta till företag med dålig lönsamhet vilket inte löstes av garantierna i sig. Lånen som garantierna var kopplade till amorterades i låg takt och i många fall fick ärendena avskrivas till slut.

Kapitel 3 Bedömning om finansieringsinstrument är lämpligt i den strategiska planen

Länsstyrelsen delar slutsatsen i utredningen - som är att avvägningen pekar på att kreditgarantier inte bör införas på marknaden, inte i södra Sverige och inte just nu. Skälet är bedömningen, som tidigare nämnts, om att branschen generellt sett har en god kapitalförsörjning samtidigt som att Sveriges lantbruk har klarat kapitalkriser under senaste decennier förhållandevis väl. Det krävs mycket goda argument för att rucka på den ordningen.

Kreditgarantier i samband med fastighetsköp leder med hög sannolikhet till högre fastighetspriser - allt annat lika. Det kan vara en risk som är värd att ta på en marknad som i övrigt präglas av omfattande marknadsmisslyckande. Det innebär att verktyget primärt kan vara relevant i de nordligaste delarna av Sverige.

Eventuellt behov av vidare utredning

Ett skifte från rena investeringsstöd till kreditgarantier kan i sig övervägas. Det gäller i så fall de tydligt lönsamma investeringar som idag delvis finansieras av investeringsstöd. Återkommande utvärderingar av investeringsstöden indikerar att dessa investeringar hade blivit av även utan dessa offentliga stöd. Kreditgarantier skulle möjligen vara ett mer effektivt sätt att hantera skattemedel. Även här är det i så fall rimligt att kreditgarantin begränsas till en mindre del av den sammantagna investeringskostnaden i en investering (förslagsvis en fjärdedel av lånebehovet för investeringen). Möjligen kan det kombineras med

räntesubvention för samma andel. Fördelar kan vara att dödvikten i subventionerna sammantaget minskar medan medel frigörs för areal- och djurbaserade stöd. Det behöver finnas kvar ett investeringsstöd för mindre investeringar vars miljö- och robusthetsaspekter kan vara av stort värde för livsmedelsförsörjningen. Typiskt är mindre stallar i landets skogs- och mellanbygder. Ett sådant skifte är dramatiskt i branschen och mycket svårt att överblicka. Utredningen ger inte underlag som skulle tala för en sådan förändring. Fördjupande studier av andra länders användande av kreditgarantier kan möjligen bidra till ett bättre beslutsunderlag. Finland tycks vara det exempel som är mest relevant.

För den som etablerar sig som lantbrukare utan att ta över en pågående produktion krävs mycket kapital. Unga nystartare som inte är del av generationsskifte - eller kommer in i generationsskiftet när gården har stagnerat - har mycket att bevisa för en kreditgivare och kraven kan vara omöjliga att hantera. Kreditgarantier kan vara ett relevant verktyg för att underlätta i dessa situationer och det kan vara relevant att överväga ett skifte från subventioner i reda pengar (startstöd och stöd till unga jordbrukare) till kreditgarantier för att på så vis minska dödvikten i subventionerna. En möjlighet kan vara att kreditgarantin gäller upp till en fjärdedel av kreditbeloppet för den sammantagna insatsen och att räntekostnaden subventioneras för denna del. På så vis hanteras den moraliska risken för statens åtagande i företaget på ett rimligt sätt.

Kapitel 4. Form och genomförande vid eventuella implementering av finansieringsinstrument

Länsstyrelsen delar utredningens slutsatser. Om kreditgarantier införs, kan de vara rimligt att Länsstyrelserna bereder ärendena medan besluten tas av Jordbruksverket i likhet med ordningen i de stora bankerna. Det behöver finnas tydliga regler som håller nere moralisk risk och förhindrar kreditgivning för att hantera sviktande lönsamhet i enskilda företag. Därtill behöver utdelandet av kreditgarantier ske på ett sådant sätt att marknaden i sin helhet inte utsätts för oproportionerliga risker. Den bedömningen behöver ske på nationell nivå.

Länsstyrelsen vitsordar i sig utredningens slutsatser om slutmottagare för eventuella finansieringsinstrument. Utredningen föreslår att dessa ska vara de samma som för startstöd respektive investeringsstöd för ökad konkurrenskraft.

Skulle det vara aktuellt att införa kreditgarantier i Kronobergs län behöver det i så fall föregås av noggranna branschanalyser. Vinsten i sänkt risk på gårdsnivå måste vägas mot höjda risker på systemnivå och till det kostnader för en rätt omfattande byråkrati.

Konsekvenser för en hållbar utveckling i länet

Miljömässiga konsekvenser

Införs kreditgarantier i lantbruket – är syftet att snabba på expansionen av branschen. Fördelen är en snabbt ökande livsmedelsproduktion i landet på kort tid vilket gynnar landets rubusthet. Nackdelen är ökande risker i företagen vilket i sig kan innebära negativ inverkan på miljön.

Ekonomiska konsekvenser

Ett införande av kreditgarantier har till syfte att underlätta expansionen i lantbruket på ett sätt som begränsar riskerna för den enskilda lantbrukaren. Det traditionella lantbruket är på flera sätt navet för det ekonomiska livet på landsbygden. Ett växande och starkt lantbruk är därför av godo för hela landsbygden.

Kreditgarantier är naturligt kopplat till ett ökande risktagande för de företag som berörs. Begreppet *Moral Hazard*, eller *moralisk risk*, är ett klassiskt begrepp i ekonomisk teori som beskriver detta. Det kan leda till instabila företag och en instabil bransch.

Konsekvenser för social hållbarhet

Det traditionella lantbruket är på flera sätt navet för det ekonomiska livet på landsbygden. Ett växande och starkt lantbruk är därför av godo för hela landsbygden och då också socialt sett.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Maria Arnholm med handläggare Johan Karlson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Stefan Carlsson, landsbygdsdirektör/avdelningschef för landsbygdsavdelningen, och Maria Sjöberg, enhetschef enheten för stöd till landsbygden, medverkat.